

Вовчак О. Д.

*доктор економічних наук, професор,
ДВНЗ «Університет банківської справи», Україна;
e-mail: vovchak.olga@meta.ua; ORCID ID: 0000-0002-8858-5386*

Канцір В. С.

*доктор юридичних наук, професор,
Національний університет «Львівська політехніка», Україна;
e-mail: kancir_01@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-3689-4697*

Канцір І. А.

*кандидат економічних наук,
Національний університет «Львівська політехніка», Україна;
e-mail: kanthir_02@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-1259-0381*

ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ ЯК ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ МЕТОД ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ

Анотація. Розроблено та обґрунтовано концепцію фінансового моніторингу як сукупності заходів, які здійснюються суб'єктами первинного і державного фінансового моніторингу у сфері превенції та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму, сепаратизму та розповсюдженню зброї масового знищення.

Визначено дотичність категорій «тероризм» і «фінанси» у таких площинах: грошові кошти, що виплачуються терористам за відмову від намірів вчинення насильницьких дій; негласне фінансування терористичних організацій окремими державами, недержавними фондами, злочинними угрупованнями та юридичними особами; «відмивання грошей» та їх введення в легальний обіг; створення терористичними організаціями власних структур у комерційній та кредитно-фінансовій сферах; готівки, отриманої внаслідок активних злочинних операцій.

Окреслено ризики в системі запобігання проявам тероризму та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. Такими платформами, зокрема, визначено: непрозоре фінансування політичних партій; низький рівень фінансової й правової грамотності; значна частка питомої ваги обігу готівки; вплив капіталів; зростання організованої злочинності; відсутність секторальної оцінки ризиків суб'єктів первинного фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Пріоритетними напрямками фінансових розслідувань визначено: фінансування тероризму та сепаратизму; відмивання доходів, отриманих від корупційних діянь; використання готівки у схемах легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.

Ризик фінансування тероризму та сепаратизму опосередком депозитних корпорацій запропоновано віднести до банківських ризиків.

Запропоновано доповнити Положення про організацію внутрішнього контролю в банках України, в частині визначення категорій ризику, дефініцією «комплаєнс-ризик фінансового моніторингу» — ризику притягнення до юридичної відповідальності, виникнення фінансових збитків і репутаційних втрат, що може зазнати депозитна корпорація у зв'язку з недотриманням норм чинного законодавства і правил корпоративної етики в частині виконання нею обов'язків суб'єкта первинного фінансового моніторингу.

Ключові слова: фінансовий моніторинг, суб'єкти фінансового моніторингу, комплаєнс-ризик, тероризм, заходи протидії тероризму.

Формул: 0; рис.: 0; табл.: 1; бібл.: 12.

Vovchak O. D.

*Doctor of Economics, Professor, SHEI «Banking University», Ukraine;
e-mail: vovchak.olga@meta.ua; ORCID ID: 0000-0002-8858-5386*

Kantsir V. S.
Doctor of Law, Professor,
Lviv Polytechnic National University, Ukraine;
e-mail: kancir_01@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-3689-4697

Kantsir I. A.
Ph. D. in Economics,
Lviv Polytechnic National University, Ukraine;
e-mail: kanthir_02@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-1259-0381

FINANCIAL MONITORING AS AN ECONOMIC AND LEGAL METHOD FOR CONTROL OF TERRORISM

Abstract. The article was developed and proved the concept of financial monitoring as a set of actions taken by entities of initial and state financial monitoring in prevention and counteraction to legalization of proceeds from crime, financing of terrorism, separatism and the proliferation of weapons of mass destruction.

The appropriateness of the categories "terrorism" and "finances" in the following areas are determined: money paid to terrorists for refusing to commit violent actions; unwritten funding terrorist organizations, individual states, non-state funds, criminal groups and entities; "Money laundering" and their introduction into legal turnover; creation of terrorist organizations of their own structures in the commercial and credit and financial spheres; cash received as a result of active criminal operations.

The risks in the system of prevention of the manifestations of terrorism and counteraction to the legalization of proceeds from crime are outlined. These platforms, including defined: non-transparent financing of political parties; low financial and legal literacy; a significant proportion of the specific weight of cash circulation; outflow of capital; increase in organized crime; the lack of a sectorial risk assessment of entities of initial financial monitoring in the area of prevention and counteraction to the legalization (laundering) of proceeds from crime.

The priority areas of financial investigations are as follows: financing of terrorism and separatism; laundering of proceeds from corruption; use of cash in schemes for the legalization of proceeds from crime.

The risk of financing terrorism and separatism by depository corporations is proposed to be related to bank risks.

It is proposed to supplement the "Regulation on the organization of internal control in banks of Ukraine", in terms of determining the categories of risk, the definition of "compliance risk of financial monitoring".

Keywords: financial monitoring, subjects of financial monitoring, compliance risk, terrorism, measures to counter terrorism.

JEL Classification G18, G20, K14

Formulas: 0; fig.: 0; tabl.: 1; bibl.: 12.

Вовчак О. Д.
доктор экономических наук, профессор,
ГВУЗ «Университет банковского дела», Украина;
e-mail: vovchak.olga@meta.ua; ORCID ID: 0000-0002-8858-5386

Канцир В. С.
доктор юридических наук, профессор,
Национальный университет «Львовская политехника», Украина;
e-mail: kancir_01@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-3689-4697

Канцир И. А.
кандидат экономических наук,
Национальный университет «Львовская политехника», Украина;
e-mail: kanthir_02@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-1259-0381

ФИНАНСОВЫЙ МОНИТОРИНГ КАК ЭКОНОМИКО-ПРАВОВОЙ МЕТОД БОРЬБЫ С ТЕРРОРИЗМОМ

Аннотация. Разработано и обосновано концепцию финансового мониторинга как совокупности мероприятий, осуществляемых субъектами первичного и государственного финансового мониторинга в сфере предотвращения и противодействия легализации доходов, полученных преступным путем, финансированию терроризма, сепаратизма и распространению оружия массового уничтожения.

Определены риски в системе проявлений терроризма и противодействия легализации доходов, полученных преступным путем: непрозрачное финансирование политических партий; низкий уровень финансовой и правовой грамотности; значительная часть удельного веса оборота наличных; отток капиталов; рост организованной преступности; отсутствие секторальной оценки рисков субъектов первичного финансового мониторинга в сфере предотвращения и противодействия легализации (отмывания) доходов, полученных преступным путем.

Приоритетными направлениями финансовых расследований определено: финансирование терроризма и сепаратизма; отмывания доходов, полученных от коррупционных деяний; использование наличных в схемах легализации доходов, полученных преступным путем.

Риск финансирования терроризма и сепаратизма посредством банковских учреждений предложено отнести к банковским рискам.

Предложено дополнить Положение об организации внутреннего контроля в банках Украины, в части определения категорий риска, дефиницией «комплаенс-риска финансового мониторинга».

Ключевые слова: финансовый мониторинг, субъекты финансового мониторинга, комплаенс-риск, терроризм, меры противодействия терроризму.

Формул: 0; рис.: 0; табл.: 1; библи.: 12.

Вступ. В умовах сьогодення, одним із основних джерел загроз національній безпеці України у сфері забезпечення територіальної цілісності, визнається терористична діяльність організацій, угруповань та окремих осіб.

З метою запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму, сепаратизму та розповсюдження зброї масового знищення, особливої актуальності набуває розроблення та обґрунтування концепції фінансового моніторингу. Одним із інструментів первинного фінансового моніторингу виступає комплаєнс-ризик, впровадження уніфікованого алгоритму до оцінки якого потребує подальших науково-прикладних розвідок.

Аналіз досліджень та постановка завдання. Дослідженням теоретичних питань фінансового моніторингу як інструменту у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, займалися такі науковці, як А. В. Базилюк, О. І. Барановський, О. О.Балануца, Б. С.Болоський, В. А. Журавель та інші вчені. Водночас, питання комплексного економіко-правового підходу до визначення функцій фінансового моніторингу та впровадження комплаєнсу до складу ризиків суб'єктів первинного фінансового моніторингу розглядалось фрагментарно або в рамках окремо економічної та правової площини та вимагає подальших досліджень.

Метою статті є спроба саме економіко-правового обстеження джерел та фінансових механізмів протидії тероризму, вироблення пропозицій щодо вдосконалення системи заходів фінансового моніторингу.

Результати дослідження. Терористична діяльність, ідентично до будь-якого іншого профілю людської діяльності, вимагає для своєї реалізації матеріального та фінансового донорства, активів у готівковій та безготівковій формах, з метою їх подальшого використання для підготовки і вчинення злочинного діяння. Власне, протидія терористичним загрозам вимагає

перманентного удосконалення фінансового моніторингу та визначення її пріоритетом державної політики у сфері як економічної, так і національної безпеки.

Особливої ваги проблематика формування методів боротьби з терористичними загрозами у глобальному масштабі, набула після вересневих подій 2001 року, в контексті застосування превентивних заходів щодо мінімізації зв'язку терористичної діяльності з «брудними» капіталами.

Резолюція Ради Безпеки ООН № 1373 від 28 вересня 2001 року [1] наголошує на необхідності міжнародного співробітництва держав у контексті вжиття заходів для попередження на своїх територіях фінансування актів тероризму і боротьби з ним.

Україна ратифікувала Міжнародну конвенцію про боротьбу з фінансуванням тероризму [2], у якій зазначається, що фінансування тероризму є предметом серйозного занепокоєння міжнародного співтовариства загалом, що зумовлює необхідність зміцнення міжнародного співробітництва з розробки та прийняття ефективних заходів для недопущення фінансування тероризму, а також боротьби з ним шляхом переслідування і покарання винних осіб.

Місією міжнародних організацій Financial Action Task on Money Laundering (FATF) та Егмонтської групи є запобігання та протидія використанню доходів, одержаних злочинним шляхом і фінансуванню тероризму.

Терористичну діяльність, як економічну дефеніцію, доречно розглядати у двох аспектах:

по-перше, стратегічне фінансування терористичної діяльності на тривалу перспективу (пропаганда екстремістських ідей, привернення до себе молоді та навчання терористичним методам і прийомам, матеріально-технічне забезпечення терористів, створення таборів і тренувальних баз тощо);

по-друге, поточне фінансове забезпечення вчинення терористичного акту однією особою або терористичним угрупованням.

Прояви тероризму, як загроза безпеці національної економіки, виявляються в уповільненні темпів економічного зростання та погіршенні інвестиційного клімату у державі. Тероризм позиціонується як спеціальний страховий ризик, механізм якого регламентовано Terrorism Risk Insurance Act (TRIA), згідно з яким, страхові компанії надають антитерористичне покриття збитків, завданих страховим випадком, до цього ж солідарним перестраховиком виступає держава.

Драматичний напад на Сполучені Штати у вересні 2001 року, наприклад, викликав макроекономічні втрати приблизно 80 млрд. доларів США. Незважаючи на величезну суму, втрати були крихітні (менше 0,1 відсотка) відносно ВВП США у 2001 році – 10600 млрд. доларів США. Також, вдалось виявити досить мізерний вплив на 177 країн світу від транснаціональних терористичних атак у період з 1968 по 2000 роки, внаслідок чого зростання ВВП на душу населення скорочувалось у середньому на 0,048 відсотка щорічно. Більш плачевні наслідки виявлені у Колумбії та Ізраїлі, та у Баскській автономії в Іспанії, де пов'язаний з тероризмом збиток був набагато більшим, а ВВП на душу населення зменшився у середньому на 10 відсотків [3].

Якщо піддати моніторингу динаміку ВВП, як одного з індикаторів макроекономічної стабільності у контексті терористичних загроз, протягом 2010-2017 років, на час проведення Антитерористичної операції на теренах України, можна відзначити його зростання на 176% (з 1079,4 млрд. грн. до 2982,9 млрд. грн.). Проте, зазначена тенденція не свідчить про стабілізацію економіки, зниження рівня терористичних загроз, а сформувалась під впливом інфляційного зростання.

Феномен «тероризму» одним із своїх витоків передбачає фінансову складову:

- у вигляді негласного фінансування терористичних організацій окремими державами, недержавними фондами, злочинними угрупованнями та юридичними особами – для вербування бойовиків, придбання зброї, боєприпасів і вибухових речовин, утримання тренувальних баз, підкупу чиновників та ін.);
- у процесі «відмивання грошей» та їх введення в легальний обіг;

- у ході створення терористичними організаціями власних структур у комерційній та кредитно-фінансовій сферах у виді компаній, фірм, банків, страхових товариств, фондів тощо;
- у вигляді готівки, раніше отриманої терористами під час активних злочинних операцій (пограбування банків, ювелірних магазинів, компаній і фірм, а також заможних громадян) [4].

Дослідниками виокремлюються два основних канали впливу тероризму на фінансово-економічні результати: 1) прямий вплив на економіку, шляхом руйнації фізичного й людського продуктивного капіталу; 2) зниження стресостійкості економічних агентів, підвищення порогу невизначеності [3, с. 451].

Можна виокремити «традиційні» способи легалізації терористами злочинних доходів із застосуванням фінансових та фінансово-господарських операцій:

1) з використанням фірм-посередників, кореспондентських рахунків, через систему взаєморозрахунків, зустрічних платежів, інших розрахункових зобов'язань, клірингових розрахунків;

2) із застосуванням багатосторонніх розрахунків і платежів із великою кількістю учасників таких операцій, територіально віддалених один від одного;

3) через оформлення фальшивих рахунків у банківських установах, ведення подвійної бухгалтерії суб'єктом підприємницької діяльності, банківської установи;

4) шляхом переміщення «проконвертованих» грошових коштів за кордон через банківські рахунки «лжефірм», суб'єктів господарської діяльності; спеціально створених для їх легалізації конвертаційних центрів;

5) шляхом проведення фінансово-господарських операцій з використанням фіктивних фірм;

6) із застосуванням нових технологій у банківській сфері, зокрема, системи «кіберплатежів».

7) тимчасове розміщення грошових коштів на банківських рахунках суб'єктів підприємницької діяльності;

8) розміщення вказаних грошових коштів дрібними вкладками на депозитних рахунках;

9) штучне роздроблення фінансової, фінансово-господарської операції значних або великих розмірів на декілька дрібних (як правило, фіктивних) тощо [5, с. 83].

У контексті протидії легалізації (відмиванню) коштів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення Кабінетом міністрів України, впроваджено Стратегію розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення на період до 2020 року [6]. Даним нормативним актом визначено ризики системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансуванню тероризму, основними з яких, на нашу думку, виступають:

- низький рівень фінансової й правової грамотності;
- непрозоре фінансування політичних партій;
- недовіра до фінансової системи;
- висока питома вага обігу готівки;
- відтік капіталу;
- зростання організованої злочинності;
- прояви тероризму та сепаратизму та неефективність заходів їх протидії;
- фінансування тероризму та сепаратизму;
- відсутність секторальної оцінки ризиків суб'єктів первинного фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;
- фінансування тероризму опосередком дистанційних послуг.

Фактично, фінансування заходів протидії тероризму провадиться на макрорівні за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів шляхом: моніторингу фінансових договорів; посилення контролю за депозитними корпораціями щодо превенції відмивання коштів,

отриманих злочинним шляхом та внаслідок шахрайських дій; арешту банківських рахунків, власники яких, ймовірно, причетні до терористичної діяльності; підвищення ефективності та впровадження сучасних механізмів фінансового моніторингу.

Феномен тероризму, як однієї із загроз цілісності держави та її фінансової стабільності, потребує певних інструментів нагляду та впливу, домінуючим із яких виступає фінансовий моніторинг, під яким розуміють сукупність заходів, які здійснюються суб'єктами фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, що включають проведення державного фінансового моніторингу та первинного фінансового моніторингу [7]. Проведення заходів фінансового моніторингу, згідно з вимогами Закону України «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму» [8], віднесено до функцій підрозділу фінансової розвідки, які в Україні виконує Державна служба фінансового моніторингу України (ДСФМУ).

Найактивнішими суб'єктами первинного фінансового моніторингу виступають депозитні корпорації, які протягом 2017 року подали до ДСФМУ 72701 (99,09%) повідомлення про операції, що підлягають фінансовому моніторингу. Суттєвим є факт достовірності інформації, адже питома вага помилок становить 0,12% від загальної кількості повідомлень.

Таблиця 1

Кількість повідомлень та їх питома вага про фінансові операції, що взяті на облік Держфінмоніторингом, в розрізі типів подання станом на 01.01.2018 року

Тип суб'єкта первинного моніторингу	Кількість повідомлень, шт.	Питома вага, %
1. Депозитні корпорації	7940799	99,09
2. Небанківські установи:	72230	0,90
- страхові установи	36451	0,46
- інші суб'єкти господарювання, що надають фінансові послуги	4747	0,06
- професійні учасники фондового ринку	29181	0,36
- суб'єкти господарювання, які проводять лотереї	603	0,008
- нотаріуси	21	0,0004
- інші суб'єкти первинного фінансового моніторингу	1698	0,02
Всього	8013029	100

*) Джерело : складено та розраховано з даними Державної служби фінансового моніторингу України [9]

ДСФМУ провадиться комплексний аналіз сумнівних фінансових операцій за ступенем їх ризику, на підставі чого формується досьє, яке свідчить про ймовірність зв'язку зазначеної операції та легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванням тероризму та фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення чи пов'язана із вчиненням іншого суспільно-небезпечного діяння. До прикладу, протягом 2017 року, за даними ДСФМУ із 397902 повідомлень сформовано 2757 досьє, що на 38% перевищує показник 2016 року (1999 досьє).

Пріоритетними напрямками фінансових розслідувань визначено:

- фінансування тероризму та сепаратизму;
- відмивання доходів, отриманих від корупційних діянь;
- використання готівки у схемах легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.

Як свідчить практика фінансових розслідувань: «протягом 2017 року Держфінмоніторингом направлено до правоохоронних органів 69 матеріалів (з них 41 узагальнений матеріал та 28 додаткових узагальнених матеріалів) стосовно фінансових операцій осіб, які можуть бути пов'язані з фінансуванням тероризму, сепаратизму та/або проведених за участю осіб, які публічно закликають до насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або зміни меж території або державного кордону України, в тому числі:

- 14 матеріалів (з них 9 узагальнених матеріалів та 5 додаткових узагальнених матеріалів), які містили інформацію, у тому числі з мережі Інтернет, щодо збору чи

надання коштів на благодійність та допомогу терористичним та сепаратистським угрупованням;

- 6 узагальнених матеріалів, пов'язаних із підозрами у здійсненні фінансових операцій особами причетними до діяльності ІДІЛ або інших екстремістських груп, що мають протизаконні зв'язки на території України.

У 2017 році Держфінмоніторингом у 31 випадку (матеріалу) заблоковано кошти стосовно фінансових операцій осіб, які за інформацією правоохоронних органів можуть бути пов'язані з фінансуванням тероризму, сепаратизму, на загальну суму у гривневому еквіваленті 51,6 млн. гривень» [9, с. 35].

Узагальнюючи результати діяльності ДСФМУ, привертає увагу факт присутності банків в операціях, пов'язаних з фінансуванням тероризму та сепаратизму, у якості «сліпого трасту». Тобто, де-факто, ризик фінансування тероризму та сепаратизму відноситься також і до банківських ризиків, хоча це і не регламентовано законодавчо.

Національним банком України виокремлюються лише дев'ять категорій ризиків: кредитний ризик, ризик ліквідності, ризик зміни процентної ставки, ринковий ризик, валютний ризик, операційно-технологічний ризик, ризик репутації, юридичний ризик, стратегічний ризик. На нашу думку, зазначений перелік необхідно доповнити комплаєнс-ризиком, адже банки виступають суб'єктами первинного фінансового моніторингу.

ДСФМУ затверджено Критерії ризику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом або фінансування тероризму [6] та впроваджено в обіг дефініцію «комплаєнс», як – дотримання банком законодавчих норм, ринкових стандартів, а також положень і внутрішніх документів банку, зокрема, процедур щодо організації системи фінансового моніторингу [7].

Комплаєнс-ризик фінансового моніторингу визначають як ризик юридичної відповідальності або ризик застосування заходів впливу Національним банком України, виникнення фінансових збитків та репутаційних втрат, що може зазнати банк у зв'язку з незабезпеченням належного рівня відповідності всім вимогам законів України, нормативно-правових актів, правил, внутрішніх документів банку, правил поведінки, що можуть застосовуватись під час виконання банком обов'язків суб'єкта первинного фінансового моніторингу [10].

Комплаєнс-ризик має прямий зв'язок із правильністю організації здійснення внутрішніх бізнес-процесів, зокрема, щодо протидії легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму, що є додатково одним із предметів інспектування в межах системи управління операційним ризиком [11, с. 65]. Особливість комплаєнсу полягає у його здійсненні не за фактом вчинення протиправних дій, а з метою їх превенції.

Банк забезпечує функціонування системи управління ризиками легалізації кримінальних доходів/фінансування тероризму шляхом:

1) документування фактів, що можуть вплинути на формування відповідного рівня ризику легалізації кримінальних доходів та фінансування тероризму;

2) урахування під час прийняття банком рішень результатів оцінки, моніторингу та аналізу рівнів ризиків легалізації кримінальних доходів та фінансування тероризму, а також оцінювання можливого впливу на рівні ризиків легалізації кримінальних доходів/фінансування тероризму рішень банку до їх прийняття;

3) ужиття застережних заходів [10].

Дотепер в Україні немає єдиного нормативно-врегульованого механізму оцінки комплаєнс-ризиків, адже усі регламентовані акти лише фрагментарно окреслюють суб'єкт, об'єкт та предмет комплаєнсу, не акцентуючи уваги на методиці оцінки зазначених ризиків, хоча він має структурний характер, що безпосередньо впливає на ліквідність банку.

Деякі вітчизняні банки досі чітко не розмежовують функції підрозділу комплаєнс із діяльністю інших підрозділів. Це створює підстави для неефективності розподілу ресурсів при здійсненні комплаєнс, загрози незалежності функції комплаєнс та конфлікту інтересів. Відповідно до моделі «трьох ліній захисту», визначеній нормативними актами Національного

банку України, лише підрозділ внутрішнього аудиту забезпечує оцінку достатності та ефективності функції комплаєнс, як одного із ключових елементів системи внутрішнього контролю [12].

Не зважаючи на очевидну доцільність застосування уніфікованого підходу до проведення комплаєнсу, депозитні корпорації індивідуально формують методіку його оцінки та програму управління.

Вважаємо, що трафаретна програма управління комплаєнс-ризиком депозитних корпорацій повинна акумулювати такі платформи:

- 1) організація системи управління ризиками фінансування тероризму та алгоритм їх оцінки;
- 2) механізм моніторингу ризиків клієнтів;
- 3) заходи для мінімізації рівня ризиків легалізації доходів, отриманих у результаті злочинних діянь, у тому числі, фінансування тероризму;
- 4) алгоритм контролю за дотриманням агентами процедури ідентифікації та верифікації;
- 5) підвищення компетенцій фахівців в галузі управління комплаєнс-ризиком;
- 6) інше.

Висновки. Процес виявлення каналів фінансування терористичної діяльності характеризується підвищеною складністю. Ефективна протидія у цьому напрямі може бути досягнута лише в результаті комплексного застосування можливостей Державної служби фінансового моніторингу України, правоохоронних органів та депозитних корпорацій, об'єднаних єдиною метою.

Науково обгрунтований підхід до розуміння феномену «фінансування тероризму» допоможе розширити комплекс заходів протидії фінансуванню терористичної діяльності й сприятиме підвищенню ефективності боротьби з таким негативним явищем.

Особливістю протидії фінансуванню тероризму та сепаратизму є впровадження процедури фінансового моніторингу. Проте, дотепер не уніфіковано єдині стандарти до визначення ризиків фінансування тероризму та сепаратизму й банківських ризиків, адже, очевидним є факт присутності банків в операціях, пов'язаних з фінансуванням тероризму та сепаратизму, у якості «сліпого трасту». Тобто, де-факто, ризик фінансування тероризму та сепаратизму відноситься також і до банківських ризиків, хоча це і не регламентовано законодавчо.

На нашу думку, доцільно доповнити «Положення про організацію внутрішнього контролю в банках України», в частині визначення категорій ризику, категорією «комплаєнс-ризик фінансового моніторингу», як ризику притягнення до юридичної відповідальності, виникнення фінансових збитків та репутаційних втрат, що може зазнати депозитна корпорація, у зв'язку з недотриманням норм чинного законодавства та правил корпоративної етики в частині виконання нею обов'язків суб'єкта первинного фінансового моніторингу.

Нагальною є імплементація єдиної методіки проведення фінансового моніторингу суб'єктами первинного моніторингу, використовуючи при цьому, як власну законодавчу базу, так і Директиву (ЄС) 2015/849 Європейського Парламенту та Ради від 20 травня 2015 року «Про запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей та фінансування тероризму».

Література

1. Резолюція Ради Безпеки ООН № 1373 [Електронний ресурс] : ухвалено 28 вересня 2001 року // Законодавство України. — Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_854.
2. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму [Електронний ресурс] : ратифіковано Законом № 149-IV від 12 вересня 2002 року // Законодавство України. — Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_518.
3. Dermisi S. Is Terrorism Eroding Agglomeration Economies in Central Business Districts? Lessons from the Office Real Estate Market in Downtown Chicago // Journal of Urban Economics (Impact Factor). — 2008. — № 64 (2). — P. 451—463.
4. Дзлийев М. Современный терроризм: социально-политический облик противника / М. Дзлийев, Э. Иззатдуст, М. Киреев ; под общей ред. д-ра юр. наук В. В. Гордиенко. — Москва : Academia, 2007. — С. 255—267.
5. Лошицький М. В. Український феномен процесу отримання неправомірної вигоди шляхом відмивання грошових коштів та фінансування тероризму / М. В. Лошицький, А. С. Будник // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція. — 2014. — № 12. — Т. 1. — С. 82—85.

6. Про реалізацію Стратегії розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення на період до 2020 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2017 р. № 601-р [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/601-2017-%D1%80>.

7. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 14.10.2014 № 1702-VII [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. — 2014. — № 50—51. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>.

8. Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму : Закон України від 17.11.2010 № 2698-VI [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. — 2011. — № 12. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2698-17>.

9. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України 2017 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2018/20180322/zvit_2017_.

10. Про затвердження Положення про здійснення банками фінансового моніторингу : Постанова Правління Національного банку України від 26.06.2015 № 417 [Електронний ресурс] // Законодавство України. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0417500-15>.

11. Внукова Н. М. Управління ризиками фінансових установ у сфері фінансового моніторингу / Н. М. Внукова // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Економіка. — Острог : Вид-во НаУОА, 2018. — № 8 (36). — С. 64—68.

12. Положення про організацію внутрішнього контролю в банках України : постанова Правління Національного банку України від 29.12.2014 № 867 [Електронний ресурс] // Законодавство України. — Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua>.

Стаття рекомендована до друку 06.05.2019

© *Вовчак О. Д., Канцір В. С.,
Канцір І. А.*

References

1. Rezolutsiia Rady Bezpeky OON № 1373 [Resolution of the Security Council of the United Nations № 1373]. *Zakonodavstvo Ukrainy — Legislation of Ukraine*. Retrieved from http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_854 [in Ukrainian].

2. Mizhnarodna konventsiiia pro borotbu z finansuvanniam teroryzmu: ratyfikovano Zakonom № 149-IV vid 12 veresnia 2002 roku [International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism: ratified by Law № 149-IV of September 12, 2002]. *Zakonodavstvo Ukrainy — Legislation of Ukraine*. Retrieved from http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_518 [in Ukrainian].

3. Dermisi, S. (2008). Is Terrorism Eroding Agglomeration Economies in Central Business Districts? Lessons from the Office Real Estate Market in Downtown Chicago. *Journal of Urban Economics (Impact Factor)*, 64 (2), 451—463.

4. Dzliev, M., Izzatdust, E., & Kireyev, M. (2007). Sovremennyy terrorizm: social'no-politicheskij oblik protivnika [Modern terrorism: the socio-political image of the enemy]. V. V. Gordienko (Ed.). Moscow [in Russian].

5. Loshytskiy, M. V., & Budnik A. S. (2014). Ukrainyskiy fenomen otrymannia nepravomirnoi vyhody shliakhom vidmyvannia hroshovykh koshtiv ta finansuvannia teroryzmu [Ukrainian phenomenon of the process of obtaining undue advantage by money laundering and financing of terrorism]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Yurysprudentsiia — Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Jurisprudence*, 12 (1), 82—85 [in Ukrainian].

6. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2017). *Pro realizatsiiu Stratehii rozvytku systemy zapobihannia ta protydii lehalizatsii (vidmyvanniu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom, finansuvanniu teroryzmu ta finansuvanniu rozpovsiudzhennia zbroi masovoho znyshchennia na period do 2020 roku: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30 serpnia 2017 r. № 601-r* [On implementation of the Strategy for the Development of the System for the Prevention and Counteraction of the Legalization (Laundering) of the Proceeds from Crime, Terrorist Financing and Financing the Proliferation of Weapons of Mass Destruction for the Period up to 2020: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 30, 2017 № 601-p]. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/601-2017-%D1%80> [in Ukrainian].

7. Verkhovna rada Ukrainy. (2014). Pro zapobihannia ta protydiu lehalizatsii (vidmyvanniu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom, finansuvanniu teroryzmu ta finansuvanniu rozpovsiudzhennia zbroi masovoho znyshchennia: Zakon Ukrainy vid 14.10.2014 № 1702-VII [On Prevention and Counteraction to Legalization (Laundering) of the Proceeds from Crime, Terrorist Financing and Financing the Proliferation of Weapons of Mass Destruction: Law of Ukraine dated October 14, 2014 № 1702-VII]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy — Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 50—51. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18> [in Ukrainian].

8. Verkhovna rada Ukrainy. (2011). Pro ratyfikatsiiu Konventsii Rady Yevropy pro vidmyvannia, poshuk, arest ta konfiskatsiiu dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom, ta pro finansuvannia teroryzmu: Zakon Ukrainy vid 17.11.2010 № 2698-VI [On ratification of the Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism: Law of Ukraine dated November 17, 2010 № 2698-VI]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy — Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 12. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2698-17> [in Ukrainian].

9. Zvit Derzhavnoi sluzhby finansovoho monitorynhu Ukrainy. 2017 [Report of the State Financial Monitoring Service of Ukraine. 2017]. *sdfm.gov.ua*. Retrieved from http://sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2018/20180322/zvit_2017_ [in Ukrainian].

10. Natsionalnyi bank Ukrainy. (2015). *Pro zatverdzhennia Polozhennia pro zdiisnennia bankamy finansovoho monitorynhu: Postanova Pravlinnia Natsionalnoho banku Ukrainy vid 26.06.2015 № 417* [About approval of the Regulation on the implementation by banks of financial monitoring: Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine dated June 26, 2015 № 417]. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0417500-15> [in Ukrainian].

11. Vnukova, N. M. (2018). Upravlinnia ryzykamy finansovykh ustanov u sferi finansovoho monitorynhu [Risk Management of Financial Institutions in the Field of Financial Monitoring]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Ekonomika — Scientific Notes of the National University of Ostroh Academy. Economy*, 8 (36), 64—68. Ostrog: Vyd-vo NaUOA [in Ukrainian].

12. Natsionalnyi bank Ukrainy (2014). *Polozhennia pro orhanizatsiiu vnutrishnoho kontroliu v bankakh Ukrainy : postanova Pravlinnia Natsionalnoho banku Ukrainy vid 29.12.2014 № 867* [Provisions on the organization of internal control in banks of Ukraine: Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine dated 29.12.2014 № 867]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].

The article is recommended for printing 06.05.2019

© *Vovchak O. D., Kantsir V. S.,
Kantsir I. A.*